

НАЦИОНАЛНА НАУЧНА ПРОГРАМА
РАЗВИТИЕ И УТВЪРЖДАВАНЕ НА БЪЛГАРИСТИКАТА В ЧУЖБИНА
(ННП БЪЛГАРИСТИКА)

1. НЕОБХОДИМОСТ ОТ ПРОГРАМАТА

Българистиката играе основна роля както при изграждането на представата за съвременна България, така и за мястото на страната ни в развитието на европейската и световната цивилизация. Поради новите геополитически реалности в света през последните три десетилетия се наблюдава понижен интерес към българистиката и изместването ѝ към периферията на научния интерес от страна на редица европейски и други чуждестранни изследователи. Това доведе до намаляване на интереса към разпространението и изучаването на българския език, история и култура в чужбина за сметка на развитие и утвърждаване на тези на други славянски и балкански народи. В резултат на това човешкият ресурс в областта на българистиката извън границите на България сериозно намалява и все повече млади чуждестранни учени се ориентират към изучаването на други славистични и балканистични профили.

В тази връзка Националната научна програма „Развитие и утвърждаване на българистиката в чужбина“ (ННП Българистика) отговаря на необходимостта от целенасочена подкрепа на българистиката като привлекателна научноизследователска област за чуждестранни учени, акцентираща основно върху българския език и литература, българската история, изкуство, наука и култура (вкл. етнография и фолклор).

2. ОБЩЕСТВЕНИ ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВА, към които е насочена програмата, са:

– Негативни стереотипи, нагласи и предразсъдъци към България, които се свързват с Балканския полуостров – все още синоним на етнически конфликти и икономическа изостаналост;

– Слабо познаване на миналото, подмяна и изкривяване на исторически факти и лансиране на необективен научен подход, свързани с българския език и история, които хвърлят сянка върху българския принос в европейската и световната цивилизация.

За преодоляване на посочените предизвикателства в програмата са предвидени следните основни мерки:

– Устойчиво възстановяване на позициите и утвърждаване на българистиката в чужбина чрез привличане на по-голям брой студенти, докторанти и млади учени,

изучаващи български език и литература, българска история, изкуство и култура в чуждестранни университети и научни институти;

– Насърчаване на научните изследвания по българистика, което ще спомогне за подготовката и изграждането на нови научни кадри, занимаващи се с българистичната проблематика;

– Засилване и утвърждаване на международния престиж и разпознаваемост на колегията по българистика;

– Подпомагане на усилията на държавните институции и повишаване на обществения интерес към създаването на авторитетна научна общност зад граница с фокус към българистиката.

– Популяризиране на българските постижения в различни области на науката и технологиите, както и на историческите забележителности на България.

3. СРОК НА ПРОГРАМАТА: 2022 – 2025 г.

Програмата ще се изпълнява на три етапа, всеки с продължителност 12 месеца.

4. ОБЩ ИНДИКАТИВЕН БЮДЖЕТ НА ПРОГРАМАТА – до 4 000 000 лв., разпреден, както следва:

- Първи етап (финансиране през 2022 г.) – индикативна стойност до 1 200 000 лв.;
- Втори етап (финансиране през 2023 г.) – индикативна стойност до 1 600 000 лв.;
- Трети етап (финансиране през 2024 г.) – индикативна стойност до 1 200 000 лв.

Финансирането на дейностите по ННП Българистика ще се извършва чрез бюджета на Министерството на образованието и науката (МОН). Средствата за различните етапи на програмата ще се разпределят между участниците - бенефициенти съгласно сключено между тях партньорско споразумение с приложен работен научен и финансов план за всеки етап.

Специфични допустими разходи за изпълнение на програмата:

а) **Преки разходи:** за възнаграждения; за командировки; за дълготрайни материални и нематериални активи, включително компютри и специализирана апаратура; за външни услуги, пряко свързани с изпълнението на програмата, включително заплащане за публикуване в списания с отворен достъп; за материали, консумативи и други допустими разходи, пряко свързани с изпълнението на програмата. При изпълнението на ННП Българистика с решение на Изпълнителния съвет на

програмата се определят процентните ограничения на преките допустими разходи по различните пера, за което координаторът на програмата уведомява МОН.

б) **Непреки разходи** – до 7% от стойността на общите разходи за обслужване на програмата от водещата и партньорските организации, участващи в програмата (от тях до 3,5% за цялостно управление от водещите организации); до 1% от стойността на общите разходи за финансов одит на програмата и до 0.5% за научна оценка и мониторинг.

5. ЦЕЛИ НА ПРОГРАМАТА

5.1. Обща цел

Преодоляване на негативните нагласи и изграждане на привлекателен образ на страната ни чрез засилване на интереса към българистиката в чужбина като научноизследователска област, акцентираща основно върху българския език и литература, българската история, изкуство и култура (вкл. етнография и фолклор). Водеща цел ще бъдат провеждане на целеви научни изследвания и създаване на устойчиво партньорство между включените в програмата бенефициенти, както и на мрежа от изследователи, включваща както преподаватели от България и чужбина, така и студенти, докторанти и млади учени с интерес към българистиката и нейното популяризиране.

5.2. Конкретни (специфични) цели

- Разширяване и развитие на кадровия потенциал в областта на българистиката зад граница, включително чрез насърчаване и подкрепа за кариерно развитие на млади изследователи и преподаватели у нас, като лектори по българистика в чужбина;
- Създаване на траен изследователски интерес към българистиката чрез привличане на студенти, млади учени, докторанти и специализанти в организациите - бенефициенти, където да провеждат българистични изследвания;
- Утвърждаване на международния престиж на българистиката чрез разработване на образователни и изследователски програми за научни специализации;
- Популяризиране на българския език и литература, история, наука, изкуство и култура (вкл. етнография и фолклор) чрез провеждане на съвместни научни

форуми с чуждестранни университети, занимаващи се с българистична проблематика.

6. ОЧАКВАНИ РЕЗУЛТАТИ

В резултат на изпълнението на програмата се очаква да се постигнат следните резултати:

- Създадено трайно и устойчиво партньорство между научните и образователните организации - бенефициенти, което ще осигури благоприятна научна среда за привличане на студенти, докторанти и специализанти с интерес към българския език и литература, история, наука, изкуство и култура (вкл. етнография и фолклор);
- Изградена активна мрежа от български изследователи и чуждестранни българисти (водещи, утвърдени и млади), които провеждат съвместни научни изследвания и форуми на българистична проблематика;
- Повишаване на научния и експертния капацитет в областта на българистиката като важен компонент за утвърждаването ѝ зад граница;
- Засилване на връзката между образователните програми и научните изследвания с цел развитие и прилагане на придобитите знания, умения и компетентности в областта на българистиката, което ще повиши интереса към България, нейния език, история, изкуство и култура.

7. ОБХВАТ НА ПРОГРАМАТА

ННП Българистика включва следните направления:

- Разширяване и развитие на кадровия потенциал в областта на българистиката с цел създаване на активна мрежа от български изследователи и чуждестранни българисти (водещи, утвърдени и млади), които да преподават, обучават и да провеждат съвместни научни изследвания;
- Развиване на вече утвърдени и създаване на нови ресурси с осигурен свободен достъп до дигитално съдържание в областта на българския език и литература, история, наука, изкуство и култура (вкл. етнография и фолклор);
- Създаване на специализиран „преводачески хъб“ и на единна национална платформа „Българистика“ с осигурен свободен достъп, която да обедини и надгради съществуващия в областта ресурс (образователен и научен) и която

непрекъснато да се актуализира;

- Популяризиране на българския език и литература, история, изкуство, наука и култура (вкл. етнография и фолклор) и други национални постижения чрез организиране на научни форуми и научно-образователни курсове и семинари, съвместно с водещи европейски и световни организации.

8. БЕНЕФИЦИЕНТИ

Допустими бенефициенти по програмата са акредитирани държавни висши училища (ДВУ) по чл. 85, ал. 1, т. 7 от Закона за висшето образование (ЗВО) и публични научни организации (НО) по чл. 47, ал. 1 от ЗВО.

Потенциални (предефинирани) бенефициенти по програмата, с най-голям принос в научните изследвания и с най-голяма продукция в областта на българистиката, са Българската академия на науките (БАН) – водеща организация, в партньорство със Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, Великотърновския университет „Св. Св. Кирил и Методий“, Югозападния университет „Неофит Рилски“ – Благоевград и Шуменския университет „Епископ Константин Преславски“. С участието си в програмата всички бенефициенти ще подпомагат за постигането на целите ѝ и ще осигуряват споделено използване на наличната си научна и образователна инфраструктура. За увеличаване на капацитета на работните екипи, участващи в програмата, ще се привличат и опитни изследователи, преподаватели, докторанти и студенти от чужбина с интереси към българистиката, както и обществени и землячески организации зад граница, популяризиращи българския език, литература, история, изкуство, култура и др.

Организациите - бенефициенти, с най-висок капацитет в областта на българистиката, формират консорциум за изпълнение на програмата в съответствие със заложените показатели и индикативни параметри. Консорциумът се управлява от Изпълнителен съвет (ИС), състоящ се от представители на всички партньори, изпълняващи конкретни дейности от програмата, въз основа на подписано партньорско споразумение с работен научен и финансов план. ИС може да покани за участие в програмата и други ДВУ и публични НО, притежаващи необходимия капацитет в областта на българистиката, за изпълнение на заложените в програмата дейности. Координаторът на програмата (физическо лице) се предлага от водещата организация въз основа на експертната му в областта на българистиката, одобрява се от ИС на консорциума и става негов председател.

9. ДЕЙНОСТИ ПО ПРОГРАМАТА

За осъществяване на целите на програмата се предвиждат следните дейности, включващи изпълнението на конкретни задачи:

1. Разширяване и развитие на кадровия потенциал в областта на българистиката

1.1. Финансиране на краткосрочни (до 6 месеца) научни специализации на успешни млади чуждестранни учени и докторанти, които да се обучават по проблеми на българистиката в организациите - бенефициенти;

1.2. Финансиране на краткосрочен престой (до 3 месеца) в България на чуждестранни българисти (водещи и утвърдени), които да преподават, обучават и да провеждат съвместни научни изследвания с български учени;

1.3. Разработване на дигитални образователни и изследователски програми за дистанционно обучение на чуждестранни студенти и докторанти българисти чрез отворени платформи, достъпни за всеки;

1.4. Създаване на съвместна докторска програма между партньорските организации за привличане на млади чуждестранни българисти.

2. Развиване на вече утвърдени и създаване на нови дигитални ресурси с осигурен свободен достъп в областта на българския език и литература, история, наука, изкуство и култура (вкл. етнография и фолклор)

2.1. Преглед на съществуващите дигитални ресурси с осигурен свободен достъп в областта на българския език и литература, история, наука, изкуство и култура (вкл. етнография и фолклор) и разширяване на техния обхват;

2.2. Създаване на нови дигитални ресурси с осигурен свободен достъп до изследователската база на научната област българистика (извори и изследвания);

2.3. Създаване на нови дигитални ресурси с осигурен свободен достъп, предназначени за обучение в електронна среда по български език и литература, история, наука, изкуство и култура (вкл. етнография и фолклор).

3. Създаване на специализиран „преводически хъб“ и на единна национална платформа „Българистика“ с осигурен свободен достъп, която да обедини и надгради съществуващия в областта ресурс (образователен и научен)

3.1. Създаване на специализиран „преводически хъб“ (от/на български език и от/на чужди езици), ползващ машинен превод и езиков редактор;

3.2. Създаване на единен специализиран портал „Българистика“ като международна интерактивна виртуална платформа, която да осигурява актуална научна информация в областта на българистиката и възможност за обсъждане на актуални въпроси при преподаването и изследването на българския език и литература, история и култура. Порталът ще бъде свързан с Българския портал за отворена наука;

3.3. Публикуване в портала на резултати от научни изследвания – публикации, научни сборници и монографични трудове с българистична тематика на български и чуждестранни учени (в оригинал и/или в превод);

3.4. Публикуване в портала на учебни помагала в областта на българистиката (в оригинал и/или в превод).

4. Популяризиране на българския език и литература, история, изкуство, наука и култура (вкл. етнография и фолклор) чрез организиране на научни форуми и научно-образователни курсове и семинари съвместно с водещи европейски и световни организации

4.1. Организиране на ежегодни учебни пътувания (литературни и исторически маршрути) в България за студенти, докторанти, млади учени и специализанти, изучаващи български език и литература, история и култура в чуждестранни университети или институти;

4.2. Организиране на ежегодни тематични събития (работилници, семинари, школи) за студенти, докторанти, млади учени и специализанти по българистика;

4.3. Организиране на ежегодни съвместни международни научни форуми, кръгли маси и информационни дни в областта на българистиката съвместно с водещи европейски и световни научни организации, занимаващи се с българистика;

4.4. Изработване на културен годишен календар с изложби по българистични теми и предоставянето им българските културни представителства в чужбина;

4.5. Подпомагане на българските посолства в чужбина със систематизирана информация и материали.

10. ПОКАЗАТЕЛИ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕ НА ПРОГРАМАТА И ИНДИКАТИВНИ СТОЙНОСТИ

Показателите за изпълнение на програмата и индикативните параметри по дейности са следните:

1. Разширяване и развитие на кадровия потенциал в областта на българистиката

- Брой осъществени краткосрочни (до 6 месеца) научни специализации на успешни млади чуждестранни учени и докторанти – 6;
- Брой осъществени краткосрочни престоя (до 3 месеца) в България на чуждестранни българисти (водещи и утвърдени) – 6;
- Брой създадени магистърски програми в областта на интердисциплинарната българистика между български и чужди университети и изследователски центрове – 2;
- Брой нови докторски програми по българистика, насочени изцяло към чуждестранните млади учени, получили съответстващо на научния профил образование – 3;
- Брой финансирани научни и научно-приложни проекти на български лектори в чужбина и техни студенти в областта на българистиката – 6.

2. Развиване на вече утвърдени и създаване на нови дигитални ресурси с осигурен свободен достъп в областта на българския език и литература, история, наука, изкуство и култура (вкл. етнография и фолклор)

- Брой създадени нови дигитални ресурси с осигурен свободен достъп до изследователската база на научната област българистика (извори и изследвания) – 60;
- Брой създадени нови дигитални ресурси с осигурен свободен достъп, предназначени за обучение в електронна среда по български език и литература, история, наука, изкуство и култура (вкл. етнография и фолклор) – 30.

3. Създаване на специализиран „преводачески хъб“ и на единна национална платформа „Българистика“ с осигурен свободен достъп, която да обедини и надгради съществуващия в областта ресурс (образователен и научен)

- Създаден специализиран „преводачески хъб“ (от/на български език и от/на чужди езици), ползващ машинен превод и езиков редактор;
- Създаден единен специализиран портал „Българистика“ като международна интерактивна виртуална платформа с актуална научна информация в областта на българистиката и възможност за обсъждане на актуални въпроси при преподаването и изследването на българския език и литература, история и

култура;

- Брой публикувани в портала резултати от научни изследвания – публикации, научни сборници и монографични трудове с българистична тематика на български и чуждестранни учени (в оригинал и/или в превод) – 10;
- Брой публикувани в портала учебни помагала в областта на българистиката (в оригинал и/или в превод) – 10.

4. Популяризиране на българския език и литература, история, наука, изкуство и култура (вкл. етнография и фолклор) чрез организиране на научни форуми и научно-образователни курсове и семинари съвместно с водещи европейски и световни организации

- Брой организирани ежегодни учебни пътувания (литературни и исторически маршрути) в България за студенти, докторанти, млади учени и специализанти – минимум 3;
- Брой организирани ежегодни тематични събития (работилници, семинари, школи) за студенти, докторанти, млади учени и специализанти по българистика – минимум 3;
- Брой организирани ежегодни съвместни международни научни форуми, кръгли маси и информационни дни в областта на българистиката съвместно с водещи европейски и световни научни организации, занимаващи се с българистика – минимум 3;
- Изработен културен годишен календар с изложби по българистични теми и предоставянето им българските културни представителства в чужбина – по един на година.

11. МОНИТОРИНГ

Председателят на ИС организира подготовката на:

- Кратки междинни (научен и финансов) отчети за първото полугодие от съответния етап на изпълнение на програмата, съдържащи резюме на постигнатите научни резултати, данни за изпълнение на индикаторите и за изразходваните средства.
- Съдържателен научен и финансов отчет за всеки изминал етап от изпълнението на програмата, както и научен и финансов план за следващия етап.

- Окончателни съдържателен научен и финансов отчет.

Мониторингът върху изпълнението на програмата се осъществява на две нива:

1. За мониторинга на изпълнението на програмата се определя администратор – служител на МОН, който след предоставянето на междинен/годишен отчет от координатора периодично на всеки 6 месеца изготвя доклад, който включва резултатите от наблюдението върху изпълнението на програмата, степента на достигане на целите и показателите, както и за направените финансови разходи. Администраторът присъства на всички заседания на ИС без право на глас и събира данни за изпълнението на програмата и за финансовите разходи както от изготвените от координатора отчети, така и от собствените си наблюдения.

За наблюдение върху изпълнението на програмата се създава работна група от МОН, която ежегодно изготвя периодичен доклад за резултатите от наблюдението върху нейното изпълнение, степента на достигане на целите и показателите, както и за направените финансови разходи. Работната група при необходимост извършва документална и техническа проверка на място. Докладът на работната група завършва с мотивирани препоръки за продължаване или за спиране на изпълнението на програмата, включително и необходимите условия за това.

2. За гарантиране на максимална ефективност и полза от изпълнението на програмата се грижи Надзорният съвет (НС), конституиран със заповед на министъра на образованието и науката и включващ представители на министерства, на местната власт, неправителствени организации и др. Надзорният съвет наблюдава и контролира работата на ИС при изпълнението на програмата и насочва дейностите ѝ в посока за постигане на максимална полза за обществото.

НС самостоятелно или посредством свои оторизирани органи и във взаимодействие с ИС на програмата избира рецензенти за научна оценка на постигнатите резултати през всеки изминал етап. Въз основа на рецензиите и становището на работната група от МОН НС обсъжда/одобрява отчетите и прави препоръка за продължаване или спиране на изпълнението на програмата, одобрява плановете за следващия етап, като може да прави предложения за актуализирането им и за промени на стойностите на индикаторите. Решенията на НС се предоставят на министъра на образованието и науката.

При приключване на програмата НС прави цялостна оценка на изпълнението ѝ, както и на актуалността на адресираните обществени предизвикателства. На тази основа НС излиза с аргументирана препоръка пред МОН за прекратяване на дейностите по

програмата или за нейното продължаване или прерастване в нова ННП, базирана на отделни модули на приключилата програма и включваща допълнителни дейности.

12. ДЕМАРКАЦИЯ

Организациите, отговорни за изпълнението на конкретни задачи от програмата, включват за финансиране само дейности, които не се финансират с други средства по европейски или национални програми и фондове.

Средствата по програмата не могат да се използват за дейности с еднакво предназначение, финансирани от фондовете на Европейския съюз, друго национално финансиране, както и други донорски програми.

13. ПРОЦЕДУРА ЗА ФИНАНСИРАНЕ

1. В срок до 30 дни от приемането на програмата МОН отправя покана до потенциалните (предефинирани) в т. 8 бенефициенти за сформиране на консорциум и за определяне на председател на ИС – координатор на програмата.

2. В срок до 2 месеца от получаване на поканата председателят на ИС предава в МОН подписано от всички партньори споразумение, с приложен работен научен и финансов план за всеки етап от изпълнението на програмата.

3. МОН сключва споразумение за финансиране на програмата с водещата организация, като неразделна част от него е подписаното партньорско споразумение заедно с разпределението на дейностите и финансовите средства за тяхното изпълнение. Председателят на ИС се задължава да координира работата на консорциума и да извършва своевременно разпределението на бюджетните средства към партньорите.

4. В срок до един месец след изтичане на съответния етап от изпълнението на програмата председателят на ИС предава в МОН, одобрен от НС, съдържателен отчет за извършената научна работа и финансов отчет, придружен от становище на финансов одитор.

5. В срок до два месеца от получаването на отчета МОН оценява изпълнението на програмата и предприема необходимите действия за осигуряване на финансирането за следващия етап.

6. НС и МОН могат да поставят допълнителни изисквания към дейностите, резултатите и целевите индикатори, както и към изпълнението на програмата.